

mérnök újság

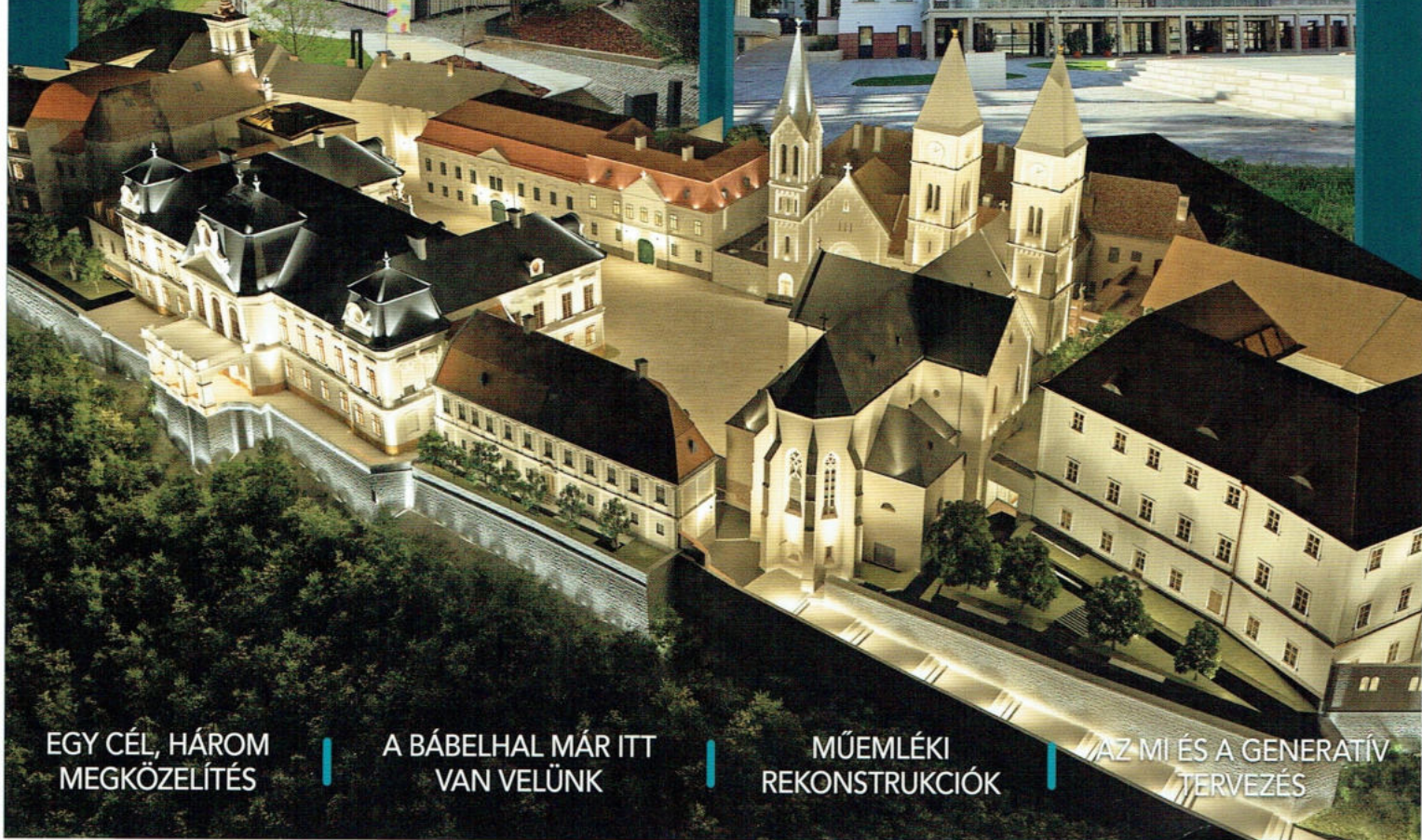
A MAGYAR MÉRNÖKI KAMARA LAPJA

XXX. évfolyam, 8-9. szám, 2023. augusztus-szeptember - Ár: 680Ft

Veszprém–Balaton 2023

Európa Kulturális Fővárosa

EGY CÉL, HÁROM
MEGKÖZELÍTÉS

A BÁBELHAL MÁR ITT
VAN VELÜNK

MŰEMLEKI
REKONSTRUKCIÓK

AZ MI ÉS A GENERATÍV
TERVEZÉS

A tervhiba kérdésének, fogalmának lehetséges megközelítése

Hibáztunk?

Munkánk során gyakran találkozunk a kifejezéssel: „tervhiba”, melyet az építőipari kivitelezési tevékenység szinte valamennyi résztvevője, érintettje használ – építetők, műszaki ellenőrök, tervezők, felelős műszaki vezetők, szakértők, és talán a leggyakrabban a fizikai megvalósítás során különféle problémákkal szembesülő kivitelezők.

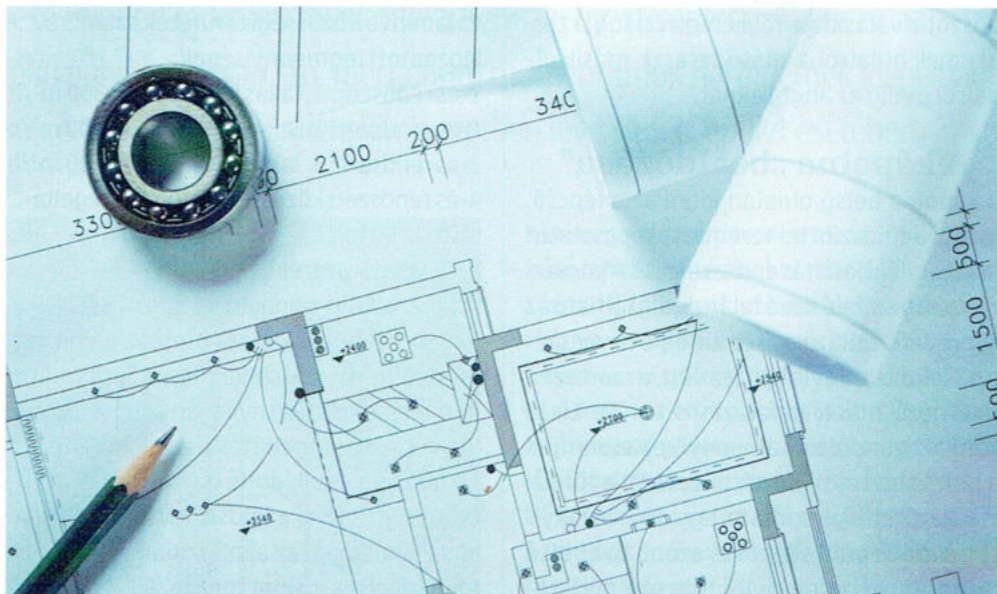
Dr. Marián Gábor

Sok esetben egy rejtőzködő fogalomról is beszélhetünk, hiszen közbeszerzéseknél kerülendő (egyreszert a gyakorlatok szerint egyenesen leplezendő) a vonatkozó szabályozás miatt, ugyanis ajánlatkérőnek felróható körülménynek minősítik a szakszerű előkészítésért való felelőssége okán és ebből adódóan egy tervhiba nem alapozhat meg akár csak egy kivitelezéssel kapcsolatos szerződés módosítást sem. Ily módon egy ilyen esemény gyakran kényszerűségből a feledés homályába vész. Tovább árnyalhatja a képet a korábbi támogatási konstrukciók egy részének kampány jellege rövid pályázati¹ határidőkkel, hevenyészett előkészítéssel, kényszerpályán mozgó résztvevőkkel. De hogyan is közelíthetnénk meg ezt a rejtélyes fogalmat?

A tervhiba

A feltételezések, szubjektív gondolatok, önértékelések megközelítések nem feltétlenül nyújtanak megalapozott hátteret és egységes szemléletet, így esetünkben

¹ A pályázat ilyen értelemben egy támogatás megszerzése érdekében történő eljárás, mely nem keverendő össze a megvalósításra irányuló tervezési, kivitelezési vagy egyéb beszerzési eljárásokkal.

koncentráljunk a jogszabályokra. A műszaki-szakmai olvashatóság miatt már a most következő jogszabályi hivatkozások mennyisége is határeset, így a cikk keretein belül el kell, hogy tekintsünk az egyes szakágak egyéb, sajátos jogszabályi vonatkozásaitól és csak az általános érvényű előírásokkal foglalkozunk; tekintsük át a kapcsolódó, fontosabb részeket!

A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

6:251. § [A tervezési szerződés]

(1) Tervezési szerződés alapján a vállalkozó tervezőmunka elvégzésére és a tervdokumentáció átadására, a megrendelő annak átvételére és díj fizetésére köteles.

(2) A tervdokumentációnak műszakilag kivitelezhető, gazdaságos és célszerű megoldásokat kell tartalmaznia, és alkalmasnak kell lennie a megrendelő felismerhető, a felhasználás céljából következő igényeinek kielégítésére.

(3) A terv hibája miatt mindaddig érvényesíthetőek a szerződésszegésből fakadó jogok, amíg a terv alapján kivitelezett szolgáltatás tervhibával összefüggő hibás teljesítése miatt jogok gyakorolhatók.

(4) A tervező jogszavatossággal tartozik azért, hogy harmadik személynek nincs olyan joga, amely a terv felhasználását akadályozza vagy korlátozza.

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény

33. § (1) A tervező felelős:

a) az általa készített építészeti-műszaki dokumentáció (ideértve a kivitelezési dokumentációt is)

aa) műszaki tartalmának szakszerűségéért,

ab) valós állapotnak megfelelő tartalmáért, ac) építészeti minőségéért, a tervezéssel érintett védett építészeti és természeti örökség megóvásáért,

c) az építészeti-műszaki dokumentáció készítésében (részben vagy folyamatosan) részt vevő, a tervezői feladat szakmai tartalmának megfelelő szakismerettel és jogosultsággal rendelkező szakági tervezők kiválasztásáért,

d) a szakági tervezők közötti egyeztetések koordinálásáért, terveik összehangolásáért.

Az építési beruházások, valamint az építési beruházásokhoz kapcsolódó tervezői és mérnöki szolgáltatások közbeszerzésének részletes szabályairól szóló 322/2015. (X. 30.) Korm. rendelet

16. § (1) Az építmény kivitelezésére vagy a Kbt. 1. mellékletében foglalt tevékenységek egyikéhez kapcsolódó munka kivitelezésére irányuló, az építésügyi jogszabályok szerint engedélyköteles építési beruházás közbeszerzési dokumentumai tartalmazzák az Ép kiv.-ben meghatározott – együtt-

tal e rendelet és mellékletei előírásainak is megfelelő – kivitelezési dokumentációt.

Az építőipari kivitelezési tevékenységről szóló 191/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet

1. melléklet

A kivitelezési dokumentáció tartalma

1. Általános rendelkezések

7. A kivitelezési dokumentáció munkarészeit a felelős tervező a Magyar Építés Kamara és a Magyar Mérnöki Kamara szabályzatainak figyelembevételével határozza meg.

Ezek alapján, már csak az esetlegesen feltételezhető jogsérelem okán megállapíthatjuk, hogy nem megfelelő, azaz „hibás” a terv az alábbi esetekben:

Műszakilag nem kivitelezhető.

Tartalmaz gazdaságtalan, vagy célszerűtlen megoldásokat². (Feltehetően kivitelezési szempontból, egy beruházás megvalósítási fázisában már csak az ekkor felmerülő problémákra vonatkozhat figyelemmel arra is, hogy a tervet az építettő egyéb tekintetben jóváhagyta.)

Nem alkalmas a megrendelő felismerhető, a felhasználás céljából következő igényeinek kielégítésére.

Műszaki tartalma nem szakszerű.³

Tartalma nem felel meg a valós állapotnak.

Nem óvja meg, azaz megsérti a tervezéssel érintett védett építészeti és természeti örökséget.

Nem megfelelőszakismerettel, vagy jogosultsággal nem rendelkező tervezők vesznek részt a tervezésben.

A tervek között ellentmondások, eltérések vannak.

Nem felel meg a 191/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet, továbbá – közbeszerzés esetén – a 322/2015. (X. 30.) Korm. rendelet tervekkel kapcsolatos előírásainak.

A kivitelezési dokumentáció munkarészei nem felelnek meg a Magyar Mérnöki Kamara, vagy a Magyar Építész Kamara szabályzatainak.

Ha bármely módon nem felel meg a jogszabályi előírásoknak, a településrendezési és településképi előírásoknak, vagy az építési engedélyben foglaltaknak.

Kivételek

Értelemszerűen a tervhiba megítélése kapcsán is léteznie kell bizonyos kivételi körnek csakúgy, mint életünk bármely más részében. E tekintetben különleges, egyúttal kivételi körülmény lehet az, hogy ha valamit az elvárható körülmények mellett sem lehet előre látni. Ilyen előírásokat viszont a jogszabályok között nem könnyű találni, hiszen még a Ptk. hibás teljesítéssel kapcsolatos és egyéb, esetleg még alkalmazható és vonatkoztatható részei sem nagyon segítik a műszaki szakembereket a tervhibára vonatkozó kivételi kör megítélésében, miközben a problémák többségét jogi procedúráktól mentesen kell kezelnünk (úgy vélem ez nemcsak szakmáink, hanem társadalmunk érdeke is). Meglepő lehet, hogy az építési beruházásokkal foglalkozó szakemberek mégis gyakran találkoznak / találkozhatnak ilyen kivételi esetekkel – akár tudtuk nélkül is –, más összefüggésben, speciális helyen, a közbeszerzésekről szóló törvény alkalmazása során. A Kbt. ugyanis az előre nem láthatóságot kifejezetten alkalmazza egy szigorúan szabályozott, jelentősen korlátozott, különleges esetre vonatkozóan, a közbeszerzési eljárások eredményeként megkötött szerződések módosításának egyik lehetséges jogalapjaként:

A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXIII. törvény

141. § (4) ca) a módosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre.

Ilyen olvasatban nem minősülhet tervhibának (felhasználva a kapcsolódó műszaki-szakmai és jogi irodalmat is) a tervhibaként vélelmezett részlet tekintetében a Kbt. 141. § (4) ca) pontjában foglalt előre nem láthatósági körülmény teljesülése. Kiemelendő, hogy a Kbt. szerint nem az számít, hogy előre látták-e, hanem az az elvi megközelítés, hogy kellő gondossággal eljárva előre lehetett volna látni, vagy sem. Amennyiben egy létesítmény a terv módosítása nélkül nem megvalósítható, vagy nem átadható, úgy a tervhiba lehetősége fennáll és legfeljebb a kivételi kör kérdése vizsgálendő.

Speciális szempontok

Felmerülhet az iparági gyakorlatnak való megfelelés kérdése, mely felvetés többek között azért is jogos, mert általában minden résztvevő ilyen körülményre készül fel és leginkább így lehet gazdaságos és optimális módon beruházást elvégezni, lebonyolítani; nyilván leszámítva a különleges, egyedi eseteket. Az iparági gyakorlat fogalmának megközelítésében a legjobban talán a Ptk. 6:63. § (5) bekezdése segíthet bennünket, mely szerint: „A szerződés tartalmává válik minden szokás, amelynek alkalmazásában a felek korábbi üzleti kapcsolatukban megegyeztek, és minden gyakorlat, amelyet egymás között kialakítottak. A szerződés tartalmává válik továbbá minden, az adott üzletágban a hasonló jellegű szerződés alanyai által széles körben ismert és rendszeresen alkalmazott szokás, kivéve, ha annak alkalmazása a felek között – korábbi kapcsolatukra is figyelemmel – indokolatlan volna.”

Lényeges szempont, hogy a terveknek meg kell felelnie a tervezési szerződésben foglaltaknak, hiszen ebben és az egyéb kapcsolódó dokumentumokban (ajánlati felhívás, tervezési diszpozíció stb.) testesülnek meg a megrendelő előzetes elvárásai, igényei. Meg kell jegyezni azonban, hogy az esetleges eltérések nem feltétlenül eredményeznek tervhibát, hiszen a tervezés során sokszor előfordulhat olyan változtatási igény, illetve egyéb körülmény, mely a tervezési szerződésben foglaltakhoz képest eltérést okoz, viszont az eredmény akár szakszerűbbé, gazdaságosabbá válhat. Ilyen esetben indokolt a tervezési szerződés módosítása, de amennyiben ez elmarad az sem minősülhet automatikusan tervhibának.

Egyéb fontos előírások is befolyásolhatják a tervhiba értelmezését, meghatározását. Ilyen pl. az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (OTÉK), melynek 50. § (3) bekezdése így szól:

Az építménynek meg kell felelnie a rendeltetési célja szerint

- a) az állékonyság és a mechanikai szilárdság,
- b) a tűzbiztonság,
- c) a higiénia, az egészség- és a környezetvédelem,
- d) a biztonságos használat és akadálymentesség,
- e) a zaj és rezgés elleni védelem,
- f) az energiatakarékosság és hővédelem,
- g) az élet- és vagyónvédelem, valamint

² A felsorolás keretében talán ide illik legjobban az a néha felbukkanó, káros gyakorlat, amikor egy termék gyártója, vagy egy szolgáltatás nyújtója valamilyen anyagi előnyt biztosít a tervező számára és ily módon tulajdonképpen érdekeltté teszi...

³ Étv. 48. § (5) Szakszerűtlen a 16. §, a 32. §, a 38/A. §, a 38/C. § és a 38/D. § szerinti tevékenység, valamint a kivitelezési tevékenység, ha

a) azt - a 33/A. § szerinti építési tevékenység kivételével - a helyi építési szabályzat rendelkezéseitől eltérően végzik,

b) a 33/A. § szerinti építési tevékenység esetén a 13. § (5) bekezdésében foglaltaktól eltérően végzik,

c) az alapvető követelmények, a tevékenységre vonatkozó szakmai szabályok, előírások megsértésével végzik, vagy

d) a tevékenység végzése az életet, az egészséget, a közbiztonságot veszélyeztető állapotot vagy használatot eredményez.

h) a természeti erőforrások fenntartható használata

alapvető követelményeinek, és a tervezési programban részletezett elvárásoknak.

A felsoroltaknak való megfelelés első lépése mindenképpen tervezői kompetencia, azaz, ha ilyen kérdések kapcsán egy építmény esetében hiba merül fel, akkor mindenképpen indokolt a tervek vizsgálata is. E tekintetben egy másik lényeges szempont, hogy legkönnyebben a szabványok, műszaki irányelvek és hasonló szentenderdek alkalmazásával és követésével lehet megfelelni, úgyhogy a „szabványos” tervezés általános esetben erősen ajánlott, az eltéréseket pedig illendő (a legtöbb esetben a tervezői nyilatkozat egyik kötelező eleme) jelezni; ilyen módon talán ez is az „iparági gyakorlat” része.

Vizsgáljuk meg az érem másik oldalát is, hiszen egy tervező a munkája során nemcsak előírásokat követ és alkalmaz, hanem többek között az egyik alapvető feladata a tervek kidolgozottsági szintjének meghatározása azzal, hogy biztosítania kell a megértést, a kivitelezési munka szakszerű elvégezhetőségét és ellenőrizhetőségét, illetve általa – funkciójában, megjelenésében, alapvető geometriájában és szerkezeti működésében – egyértelműen csak egy bizonyos végleges létesítmény legyen megvalósítható⁴. Nem eshet azonos megítélés alá egy megvalósíthatatlan, hibás terv és egy jogszabályi sérelmet nem okozó, de a szakmai előírásoknak valamilyen meg nem felelő, lényegtelen körülmény (hatoldalal műszaki leírás esetében a tartalomjegyzék „kattinthatóság” elmaradása vagy hossz-szelvény hiánya járda kopóréteg csere esetén, vagy éppen többféle áttekinthető helyszínrajz hiánya akkor, ha pontszerű, vagy kisebb, „egyvonalból” álló létesítményről van szó). Jellemző eset a költségvetések részletezettsége: Egy kerítésoszlop elhelyezése 10-15 db építőipari költségvetési tétellel is leírható, mely akár indokolt is lehet akkor, ha a feladat kerítésépítés, viszont lássuk be, hogy ezen kerítésoszlop költségvetési részletezettsége teljesen más tervezői (együttal valamilyeni résztvevő tekintetében) megközelítésre ad okot akkor, ha a feladat mondjuk egy szennyvíztisztító telep építése. Gyakran nehezítik a tervező feladatát a tervezé-

zésre kötelezett szervezetek (társközművek, utak stb. kezelői) időnként felbukkanó, ad-hoc jellegű beavatkozásai, melyek egyes esetekben kifejezetten „projektekre akaszkodás” jelleget öltenek (felújítatod az utat, de cseréld ki a közművet, vagy éppen fordítva: kicserélheted a közművet, de cseréld ki az utat is), miközben könnyen lehet, hogy fordított a helyzet (figyelem: felújítom az utat, ha kell akkor cseréld ki a közművet). Más esetben az egyeztetés alapját sajnos nem jelenthetik a megvalósítandó terv dokumentálási követelményei, hanem erősebbé válnak az egyes, egyéb társszakági elvárások és a tervet valójában indokolatlanul több formátumban dokumentálva kell bemutatni. Bizony előszokott fordulni, hogy valamely társ-szervezet esetleg részben megalapozatlan elvárása alapján kényszerpályára kerül a tervezés, a költségek megemelkednek és elhangzik a „tervhiba” kifejezés. A példák további értelmezését és megítélését az olvasókra bízom...

Javaslatok

Alappal elvárható, hogy a jogászok által készített szerződések helyét átvegye a műszaki szakemberek által készített keret- és feltétel rendszer jogi szakember által, jogi szempontok szerint lektorált és formába öntött változata, mely meggyőződésem szerint a szerződések megalapozott, életszerű, műszaki szempontú megalkotását eredményezné⁵. Sok esetben, ha kicsit is nagyobb figyelmet fordítanának a Felek a szerződéseikben a fokozott együttműködés és egyeztetés szabályainak ésszerű megalkotására, mint pl. a szerződés megerősítése érdekében tett intézkedéseikre, akkor csak ezzel máris több idő és energia jutna a megfelelő színvonalú és egyeztetett előkészítésre. Amennyiben egy beruházás során felmerül a tervhiba lehetősége, javasolt az előre nem láthatóság Kbt. szerinti megfogalmazásával kapcsolatos széleskörű műszaki szakmai és jogi irodalmat felhasználni és alkalmazni. Ez a megközelítés viszont csak közbeszerzéssel érintett esetben alkalmazható, hiszen egyébként maximum csak jótanácsról beszélhetünk, kivéve, ha a tervezésre szerződő felek ezt beépítik a megállapodásaikba, szerződésükbe. Egyes esetekben szükség lehet szakmailag felkészült, független har-

madik fél beléptetésére a tervhibákkal kapcsolatos kérdések vizsgálatába, aki a vitás helyzetet egyszerre képes műszaki szakmai és a vonatkozó szakmai-jogi szempontoknak alárendelni. A független fél költségeinek megosztása mindenképpen indokolt a vitával érintett résztvevők között. A javasolt lehetőségek:

Igazságügyi szakértő igénybevétele a kapcsolódó szakterületre vonatkozó jogosultsággal.

MMK vagy MÉK, mely a konkrét ügy szempontjából megfelelő kompetenciával bíró, független szakemberek ajánlására vonatkozik a beruházás, beruházáslebonyolítás, építésgazdaság, építésszervezés szakértői szakterületi (SZB) nyilvántartottjai közül. Ezen szakemberek jogosultak a beruházások előkészítésének és lebonyolításának, továbbá a megvalósítási folyamatok irányításának, kivitelezési munkák műszaki tartalmának szakértésére, valamint építésgazdasági szakértésre, építésszervezési szakértésre, építési költség szakértésre. Szükség esetén a beruházási szakértő további, vonatkozó szakági jogosultsággal rendelkező szakértőt von be a szakmaspecifikus kérdések kapcsán.

Alapvetően szét kell választanunk a hiba lehetőségét annak kezelési lehetőségeitől. Egyfelől a hiba lehetősége valamilyen szinten mindenki tevékenységében benne van, különösen igaz ez egyes absztraktív szaktevékenységekre; ilyen a tervezés is. A problémák egy része nem tervhiba, hanem olyan dolog, melyet a tervező valóban nem láthatott előre, hiszen a tervezési fázisban a teljes fizikai beavatkozást nem lehet előre, próbaképpen elvégezni, ebből következik az is, hogy a tervezett állapot és a megvalósítás között mindig lesznek különbségek. A hibamentességre (valójában a hibák minimalizálására) való törekvés kulcsfontosságú, mely a beruházások valamennyi szereplőjétől fokozott figyelmet, fegyelmet és együttműködési kötelezettséget igényel. Egyik szereplő sem vonatkoztathat el a valódi céltől és képviselheti saját érdekeit, hanem alappal elvárható az eredménycentrikus magatartás, mely megközelítés a tervezőnek is érdeke és felelőssége ugyanúgy, mint a beruházások egyéb szereplőinek. A projektek résztvevőinek pedig a gyakori egymásra mutogatás helyett szakmai összefogásra van szükségük, melynek minden tekintetben a produktum irányába kell mutatnia.

⁴ Forrás: Az építőipari kivitelezési tevékenységről szóló 191/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet, valamint MMK Tervdokumentációk Tartalmi és Formai Követelményei (hatályos: 2023.07.14-től).

⁵ Reméljük, hogy az új beruházási törvény ennek teret enged...